

Türk Kad

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ DÜNYA EDEBİYATI KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI¹

Başak UYSAL²

ÖZET

Türkiye'deki eğitim fakültelerinde yer alan Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dallarında da 3 kredilik Dünya Edebiyatı dersi yer almaktadır. Aynı zamanda, İlköğretim Türkçe Dersi (1-8 Sınıflar) Öğretim Programı'nın temel amaçlarından biri, "Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla milli ve evrensel değerleri tanımlarını sağlamak (MEB, 2016, s. 5)" olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla Türkçe öğretmenleri, dünya edebiyatını tanımak ve hedef kitleye tanıtmakla mükelleftirler. Buradan hareketle çalışmanın amacı, lisans eğitimleri esnasında "Dünya Edebiyatı" dersini almış olan Türkçe öğretmeni adaylarının dünya edebiyatı kavramına yönelik metaforik algılarını tespit etmektir. Çalışmanın verileri mecazlar aracılığıyla toplanmıştır. Çalışma grubunu, Edmodo isimli eğitim materyali paylaşım sitesinde araştırmacı tarafından oluşturulan "Dünya Edebiyatı" grubuna üye 335 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların dünya edebiyatı kavramıyla ilgili görüşlerini almak için dört açık uçlu sorudan oluşan ve Google Forms aracılığıyla katılımcılara sunulan çevrim içi görüşme formu kullanılmıştır. Formlardan elde edilen nitel veri analizi sonuçları nicelleştirilerek rakam ve anahtar kelimelerin birbirlerini temsil etmeleri sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Eğitimi, Öğretmen Yetiştirme, Dünya Edebiyatı, Metafor.

METAPHORICAL PERCEPTIONS OF TURKISH LANGUAGE TEACHER CANDIDATES ON THE CONCEPT OF WORLD LITERATURE

ABSTRACT

There are 3 credits of World Literature course in the Turkish Language Teaching Department which are located in education faculties in Turkey. At the same time, one of the main objectives of the Primary Education Turkish Language Teaching (1-8th Grades) Curriculum is defined as "to provide national and universal values through works belonging to Turkish and world culture and arts" (MEB, 2016, p. 5). Therefore, Turkish teachers are obliged to recognize world literature and introduce target group. The aim of studying here is to determine the metaphorical perceptions of the Turkish teacher candidates who have taken the course "World Literature" during their undergraduate education to the concept of world literature. The data of the work were collected through metaphors. The study aimed to determine the perceptions of the Turkish teacher candidates about the concept of world literature is a study in the screening model due to the aim of presenting the present situation as it is. The working group is composed of 335 participants in the "World Literature" group formed by the researcher in the Edmodo named training material sharing site. An online interview form consisting of four open-ended questions and presented to the participant via Google Forms was used to get participants' views on the concept of world literature. Qualitative data analysis results obtained from the forms are quantified and figures and key words are represented to represent each other.

Key Words: Turkish children living abroad, Turkish and Turkish culture text books, Course book evaluation.

¹ Bu çalışma, 10. Uluslararası Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Kurultayında sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş hâlidir.

² Öğr. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, Ankara, basakuysal@gazi.edu.tr

Giriş

Bir Kavram Olarak Dünya Edebiyatı

Dünya edebiyatı kavramı, edebiyat disiplini içerisinde 1820'li yıllarda Goethe'nin weltliteratur adlandırmasıyla kullanılmaya başlanmıştır. Goethe'ye göre her edebiyat, kendi başına bırakıldığında yabancı bir edebiyatın ilgi ve katkılarıyla tazelenmediği sürece, canlılığını kaybedecektir (Damrosch, 2013, s. 7). Bununla birlikte kavramın tanımlanmasına yönelik tartışmalar, literatürde 21. yüzyılda dahi yer etmektedir. Dünya edebiyatını coğrafi bir dağılım (Özdemir, 1980; Guillén, 1993), ulusal edebiyatların toplanmasıyla oluşan küresel bir edebiyat (Marks ve Engels, 1952; Moretti, 2000), çok zamanlı bir edebiyat (Damrosch, 2013; Sağlam, 2014), bir okuma biçimi (Damrosch, 2013) olarak açıklayan tanımlar, literatürde mevcuttur. Dolayısıyla dünya edebiyatı, sadece edebiyat eserlerinin yer aldığı büyük bir arşiv yahut durağan bir harita değil, bir dünyayı okuyuş biçimidir (Uysal, 2016, s. 7).

Türkçe Öğretmeni yetiştirmek amacıyla yapılan Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dallarında da 3 kredilik Dünya Edebiyatı dersi yer almaktadır. Aynı zamanda, İlköğretim Türkçe Dersi (1-8 Sınıflar) Öğretim Programı'nın temel amaçlarından biri, "Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla milli ve evrensel değerleri tanımlarını sağlamak (MEB, 2016, s. 5; MEB, 2017, s. 7)" olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla Türkçe öğretmenleri, dünya edebiyatını tanımak ve hedef kitleye tanıtmakla mükelleftirler. Bu kabiliyete sahip olabilmek için dünya edebiyatı kavramının öncelikle hedef kitle tarafından içselleştirilmesi gerekmektedir. Bu aşamada bireysel metaforlar, kişilerin nasıl düşündüğünü anlamamıza oldukça yardımcı olmaktadır.

Dünya Edebiyatı ve Metafor

Çağdaş Metafor Kuramı (Lakoff ve Johnson, 1980), metaforların sadece dil ve sözcük düzleminde değil, insanın şekiller ve biçimler hakkındaki zihinsel etkinliklerini yansıtmak için bir aracı olduğunu göstermektedir (Yazıcı, 2010, s. 5339). Shipley (1953), metaforu en yalın hâliyle "bir şeyi, başka bir şeyin yerine koyma veya iki şeyle açıklama" olarak tanımlar. Aristoteles, bir şair için en iyi hediyeğin bir metafor olabileceğini belirterek metaforu "bulma gücü, görünüşte bambaşka olan şeyler arasındaki benzerlik (Shipley, 1953, s. 267)" kelimeleriyle betimler. Dolayısıyla metaforların bireylerin düşünme biçimleriyle ilgili çizdikleri resim, araştırmacılara zengin veriler sunmaktadır.

Literatür incelendiğinde dil ve edebiyat eğitimi vermekle mükellef öğretmen adaylarının edebiyatı algılama biçimlerine yönelik önemli çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Yazıcı (2010), Türk dili ve edebiyatı tezsiz yüksek lisans programı öğrencilerinin edebiyat kavramına yönelik metaforik algılarını araştırmıştır. Çalışma sonuçları, edebiyatın katılımcılar tarafından genellikle olumlu bağlamdaki kavramlara benzetildiğini göstermiştir. Uysal (2016), Dünya Edebiyatı dersinin ders yürütücüleri tarafından nasıl algılandığını tespit edebilmek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiş ve çalışmasının sonucunda çok kültürlülük kavramının çok zamanlılık ve çok disiplinliliğe kıyasla ön planda tutulduğu sonucuna ulaşmıştır. Altunbay (2017), Türkçe Öğretmeni adaylarının dünya edebiyatı eserlerini takip etme düzeylerine yönelik bir çalışma gerçekleştirmiş, çalışma sonucunda Amerikan edebiyatı ürünlerinin katılımcılar tarafından sıklıkla tercih edildiği sonucuna ulaşmıştır. Picken (2007), özellikle yabancı dil öğretiminde edebiyat ve metaforun birlikte kullanımına teorik bir yaklaşım getirmiştir. Dil öğretiminde dilbilimsel yaratıcılığın edebiyat ve edebiyatın metaforik yapısı aracılığıyla artacağını öne sürmüştür.

Literatürdeki çalışmalardan ve edebiyatın tanımlanmasındaki metaforik eğilimden hareketle çalışmanın problem cümlesi "Dünya Edebiyatı dersine yönelik Türkçe Öğretmeni adaylarının metaforik algıları nedir?" biçiminde oluşturulmuştur. Bu problem cümlesi ekseninde "Katılımcılar, dünya edebiyatı kavramını tanımlarken hangi metaforları kullanmaktadırlar?" sorusuna cevap aranmıştır.

YÖNTEM

Türkçe öğretmeni adaylarının dünya edebiyatı kavramına yönelik algılarını tespit etmek amacıyla yapılan çalışma, var olan durumu olduğu gibi ortaya koyma amacı güttüğünden tarama modelinde bir çalışmadır. Çalışma için gerekli nitel veriler, mecazlar yoluyla katılımcılardan toplanmıştır. Mecaz yoluyla düşünme, bilimsel sürecin bir parçasıdır (Lightman, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 205). Mecaz, bir kavram ya da terimin belirli bir benzerliği ifade etmek amacıyla farklı bir içeriğe uygulandığı bir dil formudur (Sackmann, 1989; Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 207).

Verilerin Toplanması

Veriler, Edmodo isimli açık kaynak paylaşımı sitesinde oluşturulan “Dünya Edebiyatı” grubuna üye Türkçe Öğretmeni adaylarından Google Forms isimli yazılım aracılığıyla çevrim içi olarak toplanmıştır (Bk. Resim 1).

Resim 1. Dünya Kavramına Yönelik Mecazlar Formu

04.09.2017

Dünya Edebiyatı Kavramına Yönelik Mecazlar

Dünya Edebiyatı Kavramına Yönelik Mecazlar

Değerli katılımcılar, 3 sorudan oluşmakta olan bu mini-anket, Türkçe öğretmenlerinin “dünya edebiyatı” kavramına yönelik algılarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Veriler, akademik amaçlı olarak kullanılacak olup elde edilen bulgu ve yorumlar “Uluslararası Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Kurultayı”nda sözlü bildiri olarak sunulacaktır. Araştırmanın sonuçlarını incelemek isterseniz Ekim ayından itibaren <http://www.websitem.gazi.edu.tr/site/basakuysal> adresinden sonuçlara ulaşabilirsiniz. Katılımlarınız için şimdiden teşekkür ederim. Dr. Başak Uysal

Dünya edebiyatı dersini daha önce aldınız mı? *

- Evet
 Hayır

Cinsiyetiniz *

- Kız
 Erkek

Dünya edebiyatı kavramını bir nesne, şekil, hayvan, form, tarihsel bir kimlik ya da bir canlıya benzetmenizi istesem neye benzetirdiniz? Neden? *

Fil. Cunku kapsamı çok geniş.

Tek başına kullanıldığında tipik bir mecaz odaklı nitel veri toplama sürecinde bir veya birkaç açık uçlu soruyla araştırılan konuda görüşülen kişilerden çok zengin mecazlar elde edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 212). Buradan hareketle katılımcılara “Dünya edebiyatı kavramını bir nesne, şekil, hayvan, form, tarihsel bir kimlik ya da bir canlıya benzetmenizi istesem neye benzetirdiniz? Neden?” sorusu açık uçlu olarak sorulmuş ve alınan yanıtlar kodlanarak analiz edilmiştir. Araştırmacı tarafından tümevarımcı bir analiz yolu izlendiği için kodlar, verilerin içerisinden seçilmiş, öncesinde araştırmacı tarafından bir kod listesi oluşturulmamıştır.

Verilerin Analizi

Form, 354 katılımcı tarafından doldurulmuş olup tüm soruların cevaplandığı form sayısı 335’tir. 335 formda verilen yanıtların kodlanması sonucunda ilk aşamada 27 tema oluşturulmuştur. Bu temalar, birbirine yakın temalarla eşleştirilerek tema sayısı 20’ye indirilmiştir. Nesne ve oyun nesnesi temaları bir araya getirilerek “nesne”, sanatçı ve sanat

eseri temaları birleştirerek “sanatçı/sanat eseri”, mitolojik karakter ve dinî karakter birleştirilerek “dinî/mitolojik unsur” temaları hâline getirilmiştir.

Bu çalışmada veriler, gereken durumlarda doğrudan alıntı ile okuyucuya sunulmuş, fakat büyük bütünü gösterebilmek amacıyla aynı zamanda tüm verilerin değerlendirildiği tematik tablolar kullanılmıştır. Dolayısıyla veriler; betimleme, analiz ve yorumlama (Yıldırım ve Şimşek, 2008) kavramları ekseninde değerlendirilmiştir.

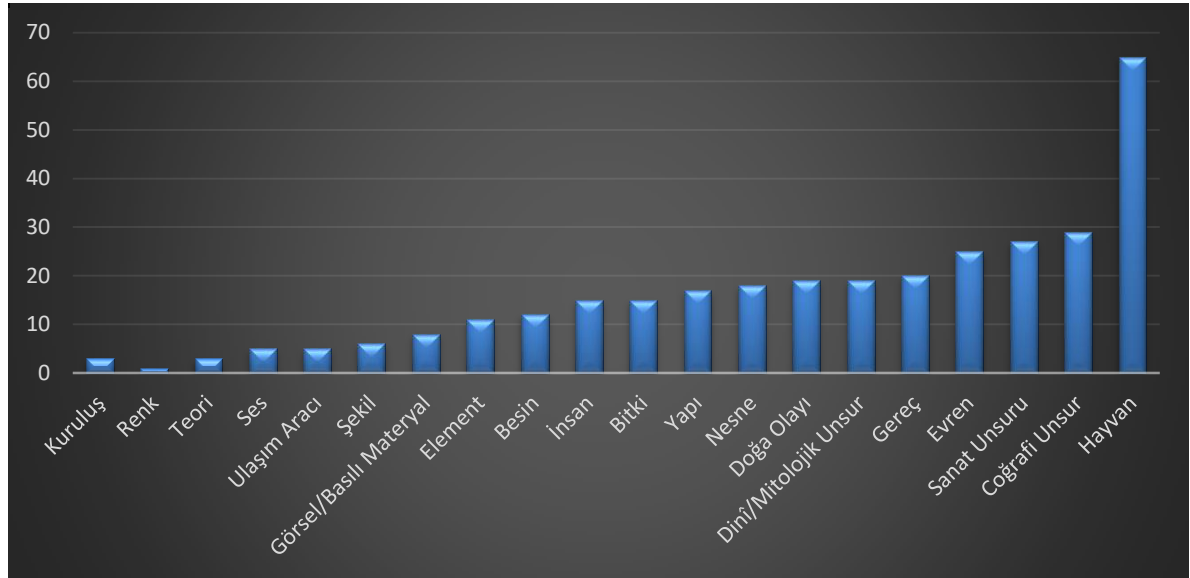
Çalışma Grubu

Çalışma; 124 erkek, 211 kız olmak üzere toplam 335 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %84’ü dünya edebiyatı dersini aldığını belirtirken %16’sı dersi henüz almamıştır.

Bulgular ve Yorum

Çalışmanın problemini “Katılımcılar, dünya edebiyatı kavramını tanımlarken hangi metaforları kullanmaktadırlar?” sorusu oluşturmaktadır. Bu soruya yönelik elde edilen yanıtların dağılımı Grafik 1’de gösterilmiştir (Bk. Grafik 1).

Grafik 1. Katılımcıların Dünya Edebiyatı Kavramına Yönelik Metaforik Algılarının Dağılımı

Grafik incelendiğinde en çok tercih edilen metafor grubunun “hayvan” olduğu görülmektedir. Hayvan metaforlarını coğrafi unsur, sanat unsuru, evren, gereç, dinî mitolojik unsur, doğa olayı, nesne, yapı, bitki, insan, besin, element, görsel/basılı materyal, şekil, ulaşım aracı, ses, teori, kuruluş ve renk benzetmeleri izlemektedir. Tablo 1, bu metafor tercihlerinin cinsiyete göre dağılımı hakkında bilgi vermektedir (Bk. Tablo 1).

Tablo 1. Metafor Gruplarının Cinsiyet Ekseninde Dağılımı

Metafor Grupları	Kız	Erkek	Toplam	Genel Toplama Oran	
				Kız %	Erkek %
Coğrafi Unsur	23	6	29	%11	%5
Ulaşım Aracı	3	2	5	%1	%2
Görsel/Basılı Materyal	8	1	9	%4	%1
Evren	20	5	25	%10	%4

<i>Yapı</i>	8	9	17	%4	%7
<i>Doğa Olayı</i>	14	5	19	%7	%4
<i>Gereç</i>	15	5	20	%7	%4
<i>Kuruluş</i>	1	2	3	%1	%2
<i>Nesne</i>	14	4	18	%7	%3
<i>İnsan</i>	5	10	15	%2	%8
<i>Ses</i>	2	3	5	%1	%2
<i>Besin</i>	6	6	12	%3	%5
<i>Şekil</i>	2	4	6	%1	%3
<i>Hayvan</i>	35	30	65	%17	%24
<i>Bitki</i>	10	6	16	%5	%5
<i>Element</i>	8	3	11	%4	%2
<i>Teori</i>	1	2	3	%1	%2
<i>Sanat Unsuru</i>	16	11	27	%8	%9
<i>Dini/Mitolojik Unsur</i>	14	5	19	%8	%4
<i>Renk</i>	1	-	1	%1	-

Tablo 1 ve Grafik 1 birlikte değerlendirildiğinde, hayvan metaforlarının her iki cinsiyette de yüksek birer temsil gücüne sahip olduğu görülmektedir. Coğrafi unsur ve evren metaforlarında ise kızların erkek katılımcılara oranla daha yüksek bir temsil gücü söz konusudur. Yapı, insan, besin, şekil benzetmelerinde ise erkek katılımcı grup, daha yüksek bir temsil gücüne sahiptir. Aytaç (2003)'ün dünya edebiyatını değerlendirirken nitel ve nicel boyutla ilgili şu tanımı, bu aşamada önemlidir: "Dünya edebiyatı, bir yandan dünya uluslarının en değerli edebiyat ürünlerinin toplamını, öte yandan da edebiyat alanında dünyada mevcut her eseri içine aldığı düşünülebilir (Aytaç, 2003, s. 336)." Her iki cinsiyet ve tüm metaforlar birlikte göz önüne alındığında somut metaforların soyut metaforlara oranla ön planda olduğu görülmektedir. Bu durum, aslında dünya edebiyatının nitel ve nicel boyutlarından nicel boyutun öne çıktığını gösterir niteliktedir.

335 katılımcının yer aldığı çalışmada 65 katılımcı, dünya edebiyatı kavramını birer hayvan metaforuyla açıklamıştır. Katılımcıların en çok tercih ettiği hayvan türü, bukalemun olmuştur:

Bir bukalemuna benzetirdim. Çünkü dünya edebiyatı kavramı farklılıkların bir düzende kendi içerisinde bir uyumun sonucudur. (K72).

Bukalemuna benzetirdim. Çünkü her topluma, kültüre göre farklılık gösterir (K219).

Bukalemun... Sabit bir rengi yok. Dünya edebiyatında da çeşitlik var. (K 289).

Bukalemun benzetmesi, özellikle bölgesel farklılaşmaları göstermesi açısından analitik bir düşünce tarzının işaretini vermektedir. Bukalemunun yanı sıra ahtapot da bir diğer tercih edilen hayvan metaforudur:

Ahtapot. Birçok millete ait ürünün toplamı olması ve bir ahenk oluşturması bakımından. (K 60)

Ahtapota benzetirdim. Birbirinden bağımsız hareket edebilen çok sayıdaki kolun bir gövdeye bağlı olması bende farklı medeniyetlerin kendi içlerinde oluşturdukları edebiyatların bir şekilde ortak bir gövdeye bağlanmasını aklıma getiriyor. (K107).

Alıntılardan görüldüğü üzere ahtapotun da çok kolluluğu ile dünya edebiyatının kapsayıcılığı bir arada düşünülmüştür. Bu durum, yine Aytaç (2003)'ün dünya edebiyatının

nicel boyutuna bir göndermedir. Hayvan benzetimlerinde sıklıkla yer verilen bir diğer hayvan türü, kuştur:

Kuşlara çünkü kuşlar insanlar gibi sadece yeryüzünde değil gökyüzünde tüm dünyayı dolaşırlar. Belki de dünya edebiyatı özgürlüğüne düşkün kuşlar gibidir. Kuşlar ve dünya edebiyatı... Öyle bir benzerlik düşündüm bir an. (K17)

Karga. Özellikle dünya edebiyatına ait klasikleri kargaya benzetirim. Karganın olmadığı ülke, şehir hemen hemen yok gibidir. Hem en uzun yaşayan tarihe tanıklık eden hem de en akıllı hayvandır (K142).

Özellikle “karga” benzetmesi, dünya edebiyatının çok zamanlılık ilkesine göre işleyişine başarılı bir gönderme olarak düşünülebilir. Bununla birlikte dünya edebiyatına yüklenen misyon hakkında da ipuçları içermektedir.

Hayvandan sonra en yüksek benzetilme oranı, coğrafi unsur kapsamındaki metaforlara aittir. En çok tercih edilen coğrafi unsur, okyanus olmuştur:

Okyanusa. Çünkü kıyısında kendi bakış açınız, ilk okumalarınız, kendi kültürünüz vardır, ilerledikçe ve derinlere indikçe farklı bakış açıları ve zenginlik görülür. (K223)

Okyanus... Bazı kişi ve konular bize çok yakın anlaşılması ulaşılması kolay. Bazı konu/kişiler çok uzak yaşadıkça bilim ilerledikçe onların duygu düşüncelerine ulaşabilirsiniz (K211)

Burada kapsamlılığın yanı sıra kontrol edilemez bir bütünlük algısı da dikkati çekmektedir. Dolayısıyla en yakın kıyıda en açıklara gitmenin yolu olarak öncelikle kendi edebiyatının kıyısına hâkim olma zorunluluğuna işaret edilmektedir.

Gökyüzüne benzetiyorum. Yeryüzünün farklı noktalarından buharlaşan suları bulutlarla taşıyıp başka yerlere ulaştırır, onları evrenselleştirir. Dünya edebiyatı da eserleri diğer uluslara taşıyarak onlar tarafından tanınmasını, anlaşılmasını sağlar. Böylece yapıtları evrenselleştirir (K47).

Dünya edebiyatını bir ormana benzetebilirim. Coğrafya ve iklimin elverdiğince farklı türde canlı orada kendine yer bulmaktadır. (K51).

Coğrafi unsur benzetmeleri, dünya edebiyatının evrensel ve kapsayıcı boyutuna işaret etmektedir. Orman ve özellikle gökyüzü benzetmeleri, dünya edebiyatının genel kabullenici bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Sanat unsuru, katılımcılar tarafından 3. tercih sıklığına sahip olan bir metafor grubudur:

Şiir. Herkeste farklı bir etki bıraktığı için. (K61).

Sanatsal bir resim tablosu; çünkü dünya edebiyatı bir tablodaki imgeler gibi herkeste farklı çağrışımlar uyandırır. Ünlü bir ressamın tablosu gibi estetik, karmaşık bir o kadar da anlama gücü gerektirir. Farklı edebi ürünler bir araya gelerek çok güzel bir sentez oluşturur. Sanat unsurları insanı kendine çeker merak uyandırır. Anlasan da anlamasan da o tablonun içine girmek anlatılmak isteneni anlamak istersin. Dünya edebiyatı gerçek üstü bir sanattır. Tıpkı bir resim tablosu gibi. (K70)

Eski Roma heykeli... Çünkü edebiyat, binlerce yılda oluşur ve gelişir. Edebiyat denince eskiler geliyor aklıma. Bundan dolayı dünya edebiyatı denince aklıma eski Roma heykelleri gelmektedir. (K7).

Şiir, kitap, roman gibi edebiyatı çağrıştıran kavramların yanı sıra diğer sanat dallarına ait olan heykel, tablo gibi unsurların katılımcılar tarafından tercih edilmesi, dünya edebiyatının çok disiplinli yapısına işaret etmektedir. Bununla birlikte sanatla ilgili çağrışımların ağırlıklı olarak Batı kaynaklı olduğu görülmektedir. Yalçın (2012), “Batı uygarlığının dayandığı temel eksen, bir yandan Roma, bir yandan eski Yunan, bir yandan da İsa’nın doğup büyüdüğü topraklardır. Böylece bu üç düşünceyi doğuran emziren, besleyen anne Ön Asya ve Mısır’dır (Yalçın, 2012: 30).” diyerek bu yaklaşımın doğru fakat eksik olduğunu göstermektedir:

Tolstoy. En çok onun eserlerini okuduğum için sanırım. (K38)

Tabloya benzetilebilir. Çünkü dünya edebiyatını birçok akım, duygu, bakış açısı oluşturur. Bunlar da bir tabloyla ifade edilebilir. Picasso, Da Vinci tabloları vb. (K59)

Shakespeare, Türk Edebiyatı haricinde bir edebiyat kavramı geçtiğinde akla ilk gelen isim. (K97)

Goethe'ye. Çünkü o bu kavramı temellendiriyor. (K123)

Yel Değirmeni. Don Kişot'tan aklımda kalmış. (K200)

Evren, bir metafor grubu olarak katılımcılar tarafından 4. sırada tercih edilmiştir. Evren metaforlarının genellikle tıpkı coğrafi unsur metaforlarında da olduğu gibi sonsuzluk ve bitip tükenmezliği belirtmek amacıyla kullanıldığı görülmüştür:

Güneş. Dünya edebiyatı genel bir kavramı ifade eder benim için güneş de geneldir tüm insanları adaletli bir şekilde ısıtır. (K111).

Evrene benzetirdim. Çünkü sonsuz. (K206).

Dünya edebiyatını gökyüzündeki yıldızlara benzetiyorum çünkü yıldızlar gibi dünya edebiyatı da çok geniş bir alanı kaplıyor. (K193).

Üzerinde çalıştığım yazar her ülkenin edebiyatını ormandaki ağaçlara benzetiyor. Ağaçlardan biri kesilirse tüm orman zarar görür diyor. Bense uzaya benzetiyorum çünkü dünya edebiyatı sonsuzluk çağrışımı yapıyor. (K147)

Gereç, bir metafor grubu olarak katılımcılar tarafından 5. sırada tercih edilmiştir:

Dünya edebiyatı bir anahtarlık ise ona takılan anahtarlar da yazar ve eserleridir. Hepimizin de bildiği gibi anahtarlıkta ev, araba, depo vs. gibi birçok anahtar bir arada bulunur. Tüm işimize yarayan bize lazım olan anahtarların bir arada olmasını isteriz. Yeri gelir aslında çok az kullandığımız bir anahtar bile orada yerini alır. Çünkü o bütünlük bize huzur verir. Dünya edebiyatı da böyledir işte. İçinde çeşit çeşit birçok edebiyatı barındırır ve hepsi bir bütünü oluşturur. (K264)

Yapboza benzetirdim. Dünyada yer alan ülkelerin her biri bu yapbozun bir parçasını oluştururdu... Her biri farklı bir parça ama özgün ve değerli.. (K275)

Saklama kabına benzetiyorum. Çünkü dünyadaki tüm edebiyatları ayrı ayrı içine alarak saklar. (K23).

Yol gösterici bir lambaya benzetebilirdim ya da diğer benzerlerine yürüyebilecek bir yol,yol gösterici. (K 43)

Gereç metaforlarında en başta dikkat çeken unsurun işlevsellik-saklama, içine alma, toplama- olduğu görülmektedir. Hayvan metaforlarındaki analitik bakışa kıyasla burada katılımcıların daha holistik bir yaklaşım tercih ettiklerini söylemek mümkündür:

İçi elma dolu sepete benzetirdim. Çünkü sepette bulunan her bir elma, dünya edebiyatındaki her bir bölümü ihtiva ederdi. Nasıl ki elmaların her biri birbirinin aynısı değilse dünya edebiyatı da birbirinden farklı edebî dönemleri her biri dünyaya farklı pencereden bakan farklı ruh âleminde eserler meydana getiren edebî kişileri yansıtır. Evet, elmalar bir sepettedir; ancak birbirlerinden bağımsızdır. Yalnız bu bağımsızlık onları birbirinden ayırmaz aksine görünmez bir bağla birbirine düğümler. Dünya edebiyatı ve bu edebiyat içinde yetişen kişiler ve meydana getirilen eserlerde böyledir (K68).

Ben dünya edebiyatını dev bir aynaya benzetirdim. Dünya edebiyatı deyince aklıma Harry Potter filmindeki Harry'nin önünde durup kendisini seyrettiği o ayna geliyor aklıma. Dünya üzerindeki siyasi olaylar, akımlar, tarihi kişiliklerin yansımaları büyük bir aynada görüyoruz dünya edebiyatında. Ufkumuzu açıyor.

Goethe de, edebiyat eserlerinin bir başka ülkedeki yansımalarını ayna tutma (spiegelung) tabiri biçiminde sıklıkla kullanmaktadır, Damrosch (2013), bunun eserlerin uluslararası dolaşım deneyimi ile aynı anlama geldiğini ifade eder. Yine kapsayıcılık işlevinin ön planda tutulduğu bu ifadeler, akla Goethe'nin öğrencisi Eckermann'la olan sohbetlerindeki şu satırları hatırlatmaktadır: "Shakespeare bize gümüş tabaklarda altın

elmalar sunar. Onun oyunlarını okuyarak gümüş tabakları edinmiş oluruz, ama maalesef onların içine koyacak sadece patatesimiz var. (Damrosch, 2013, s. 9)”

Dini/mitolojik unsurlar, katılımcı grup tarafından 6. sırada tercih edilmiştir.

Yunan mitolojisindeki Atlas'a benzetirdim. Omzunda dünyayı taşıyan Atlas gibi dünya edebiyatı da milletlerin ortak kültürlerini, düşünce ve duygularını, yaşam tarzlarını eserler vasıtasıyla okura taşımaktadır (K96).

Onun gibi renkli ve büyüdü olduğu için Zümrüdüanka' ya benzetirdim. (K100)

Yasak meyveye benzetirdim. Çünkü dünya yaşamı bu meyveyle başladı. (K329)

Thor, çünkü hangi millet kültürel ve maddi olarak zenginse dünya edebiyatına o dönemde hükmetmiştir. (K287)

Doğa olayları, bir metafor grubu olarak katılımcılar tarafından 7. sırada tercih edilmiştir.

Gökkuşuğu, çünkü farklı renkleri bünyesinde barındırıyor. (K495)

Bulut. Kimi bembeyaz ama az iken sever ya da sevmez. Kimi güneşi sakladığında sever ya da sevmez. Kimi de gri olup yağmur getirdiğinde sever ya da sevmez. (K156)

Doğa olayları kapsamındaki metaforların bütünlük ile birlikte değişkenliğe de işaret ettiği görülmektedir. Nesne metaforu, katılımcılar tarafından 8. sırada tercih edilmiştir:

Zincire benzetebilirim. Çünkü her akım birbirini etkiler (K55).

Dünya edebiyatı matruşkaya benziyor çünkü her bir eser birbirine benziyor gibi gözükse de tekrar tekrar okudukça yeni bir görüş, yeni bir bakış açısı ve düşünce doğuruyor... (K77)

Yapı metaforu, katılımcılar tarafından 9. sırada tercih edilmiştir.

Büyük, ürpertici kiliselere benzetirdim çünkü dünya edebiyatı denilince Eski Çağ Avrupa'sı geliyor aklıma. (K29)

Bitki metaforu, katılımcılar tarafından 10. sırada tercih edilmiştir.

Ağaca benzetirdim. Çünkü edebiyat kökse, dalları yazar, meyveleri de eserlerdir. Hepsisi bir bütündür. (K3)

Benim için Dünya edebiyatını en iyi anlatacak imgelerden birisi "dilek ağacı" olabilir. Çünkü insanın dilediği hemen hemen her şey dünya edebiyatında muhakkak işlenmiştir. (K12)

İnsan metaforu, katılımcılar tarafından 11. sırada tercih edilmiştir.

İnsana benzetiyorum. Dünyada var olan çeşitli ırktaki insanları dünya edebiyatında görebiliyoruz. (K10)

Gezgene benzetirdim, geniş bir yelpazeyi, coğrafyayı dolaşan ve gördüğü duyduğu herşeyi kaleme alan bir gezgin. (K199)

Canlı çünkü emekleme, yürüme, koşma gibi yükselen aşamalardan oluşur. (K162)

Diğer tercih edilen metaforlardan (besin, element, görsel/basılı materyal, şekil, ulaşım aracı, ses, teori, kuruluş, renk) örnekler, aşağıda verilmiştir:

Suya benzetirdim çünkü edebiyat olmadan bir yaşam düşünülemez tüm dünyayı besleyen iki kaynak varsa biri su biri edebiyattır. (K9)

Üretken bir canlı olarak toprağa benzetebiliriz. Çünkü toprağın bağı geniştir. Üzerinde her rengi, her dili kısacası iyisiyle kötüsüyle insana dair her şeyi barındırır. Hem insanı besler hem insandan beslenir toprak. Tıpkı Dünya edebiyatı gibi... (K220)

Eski bir aile albümü. Nasıl ki albümde aileden kişilerin resimleri, anıları varsa dünya edebiyatında da birçok milletten insanların eserleri vardır. (K83)

Hamburger. Kültürüme ait değil; ama verdiği tadı seviyorum. (K261)

Ben eşit şartlarda yarışmayan ekonomik ve sosyal seviyesi aynı olmayan toplumlar arasındaki bir maratona benzetirdim. Çünkü İngiltere ve Fransa'nın sanatla edebiyatla uğraştığı zaman diğer coğrafyalar henüz Maslov'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin ilk basamağında bulunuyor ve kendi güvenlik ve hayatta kalma mücadeleleriyle uğraşıyordu. (K246)

Sonuç

Dünya edebiyatı, metaforlar ekseninde ele alındığında öğrencilerden alınan yanıtlar, dünya edebiyatının algılanma biçimi hakkında önemli veriler sunmaktadır. Veriler arasında en dikkat çekici olan, dünya edebiyatının algılanma biçiminin Batı temelli olmasıdır. Bu durum, birden çok dünyanın edebiyatından söz edildiğini gösterir. Beklenenin aksine Doğu ve Batı edebiyatı biçimindeki bir ayrılmadan ziyade ülke temelli bir dünya edebiyatı algısının ön plana çıktığını söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Abrams, M. H. (1999). A glossary of literary terms (7th edition). Heinle&Heinle: USA.
- Altunbay, M. (2017). Türkçe öğretmeni adaylarının dünya edebiyatını takip etme düzeyleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(3), 433-449.
- Avcı, Ş. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki dünya edebiyatı metinlerinin içerik açısından incelenmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay.
- Sağlam, M. S. (2014). Dünya edebiyatının oluşumunda çevirinin oynadığı rol. II. Uluslararası Türk ve Dünya Edebiyatları Arasında Etkileşimler Sempozyumu. Ankara.
- Aytaç, G. (2003). Genel edebiyat bilimi (1. Baskı). Say Yayınları: İstanbul.
- Çalışkan, A. (2016). İlköğretim 100 temel eser içerisinde yer alan dünya edebiyatı eserlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Damrosch D. (2013). What is world literature? Istanbul: Istanbul Bilgi University Press.
- Eagleton, T. (2003). Kuramdan sonra (2. Baskı). Çev. Uygur Abacı. Literatür Yayınları: İstanbul.
- Guillén, C. (1993). The challenge of comparative literature. London: Harvard University Press.
- Marx, K., & Engels, F. (1952). Great Books of the Western World Manifesto of the Communist Party. Chicago.
- MEB (2016). İlköğretim Türkçe Dersi 1-8. Sınıflar Öğretim Programı. Devlet Kitapları Basım Müdürlüğü: Ankara.
- MEB, (2017). Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Ankara.
- Moretti, F. (2000). Conjectures on world literature. *New Left Review*, 54-68.
- Özdemir, E. (1980). Türk ve dünya edebiyatı. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Picken, J. (2007). Literature, metaphor, and the foreign language learner. Palgrave Macmillan: New York.
- Pizer, J. D. (2013). In: Steven Tötösy de Zepetnek & Tutun Mukherjee (Eds) Teaching world literatures. Companion to comparative literature, world literatures, and comparative cultural studies.US: Foundation Books.
- Sağlam, M. S. (2014). The role of translation in the formation of world literature. II. International Symposium on Interactions between the Turkish and World Literature Book of Proceedings. Ankara.
- Shipley, J. (1953). Dictionary of world literature. Philosophical Library: New York.

Uysal, B. (2016). The evaluation of world literature courses in Turkish language teaching departments based on conceptual field. *Journal of Education and Training Studies*, 4(10): 139-147.

Yalçın, A. (2012). *Çağdaş Edebiyat ve İnsan*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yazıcı, N. (2010). Metaphors on literature by teachers-to-be graduates of Turkish language and literature departments. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2: 5339-5343.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınları.